

Tatiana Sajenko
Połtawski Narodowy Uniwersytet Pedagogiczny
im. W.H. Korołenka w Połtawie

WIELOKULTUROWA EDUKACJA ARTYSTYCZNA JEDNOSTKI

Jedną z głównych tendencji rozwoju współczesnej cywilizacji jest coraz bardziej zacieśniona współpraca krajów i narodów praktycznie we wszystkich sferach działalności. Z jednej strony łączy ona narody, a z drugiej stanowi zagrożenie zanikania odmienności etnicznej i kulturowej, powoduje unifikację życia według obcych standardów.

Nagromadzone w ostatnich dziesięcioleciach doświadczenie związane z likwidacją konfliktów narodowych, eliminacją napięć i różnic między narodami, stabilizacja stosunków międzynarodowych przyczyniły się do zrozumienia, że u podstaw rozwiązania problemów globalnych leży przede wszystkim przygotowanie człowieka do życia w środowisku wielokulturowym. Wielką rolę w rozwiązaniu danej kwestii należy do edukacji wielokulturowej.

Celem edukacji wielokulturowej jest kształtowanie człowieka zdolnego do aktywnej i efektywnej działalności życiowej w środowisku wielonarodowościowym i wielokulturowym posiadającym rozwinięte poczucie zrozumienia oraz szacunku dla innych kultur, rozwój umiejętności życia w zgodzie i pokoju z ludźmi różnych narodowości, ras i wyznań¹.

Poznanie i wykorzystanie tendencji tego kierunku edukacji jest szczególnie aktualne również w społeczeństwie ukraińskim, gdyż Ukraina jest państwem wielonarodowościowym, położonym na granicy cywilizacji europejskiej i azjatyckiej, a jej regiony posiadają unikalne właściwości społeczno-ekonomiczne i etnokulturowe.

Również w ostatnim czasie w naszym społeczeństwie zachodzą pewne zmiany w składzie demograficznym oraz narodowościowym społeczeństwa, powodem których jest podjęcie studiów na uczelniach przez studentów pochodzących z Europy Wschodniej, Azji, Afryki. Niektórzy z nich zakładają rodziny i osiedlają się na stałe na Ukrainie.

¹ В.І. Остапенко, Особливості змісту освіти в умовах полікультурного середовища// Наукові записки. Вип. ХІІ. – К.: Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова, 2001. – с. 191.

Ponadto aktualność edukacji wielokulturowej uwarunkowana jest obranym przez Ukrainę kursem na zbudowanie państwa prawa i demokracji, którego najważniejszymi atrybutami jest tolerancja w stosunkach międzynarodowych i międzywyznaniowych, równość i dialog cywilizacyjny wszystkich kultur, absolutne przestrzeganie praw człowieka.

Zgodnie z powyższym, omawiana problematyka stawia przed nauką pedagogiczną zadanie stworzenia skutecznych systemów dydaktycznych bazujących na zastosowaniu typów, technologii, form oraz metod nauczania, dzięki którym zaczynając od procesu naukowo-wychowawczego w szkołach powszechnych poprzez studia na uczelniach i w placówkach kształcenia podyplomowego byłoby zapewnione opanowanie systemu wiedzy i ukształtowanie umiejętności i nawyków sprzyjających tolerancji międzyetnicznej, harmonizacji stosunków między narodami, budowaniu społeczeństwa demokratycznego w naszym kraju.

Idee wielokulturowości i edukacji wielokulturowej związane są z nazwiskami wielu wybitnych uczonych, pedagogów działaczy kultury z przeszłości. W XVI wieku znany czeski pedagog J.A. Komeński jako jeden z pierwszych głosił potrzebę przygotowania dzieci do życia w społeczeństwie wielonarodowościowym i wielokulturowym. Zaproponował program uniwersalnego wychowania całej ludzkości „Pampaedia”, którego istotną część poświęcono kształtowaniu w dzieciach umiejętności życia w pokoju i przyjaźni z innymi, kształtowania szacunku i miłości do dzieci².

Znany publicysta francuski, twórca pedagogiki porównawczej M.A. Julien de Paris na początku XIX wieku propagował ideę solidarności, pokoju i współpracy między narodami. Wyprzedzając wielu myślicieli europejskich, M.A. Julien de Paris doszedł do wniosku, że współpraca w dziedzinie edukacji jest najlepszym sposobem osiągnięcia społecznej zgody i pierwszym krokiem do politycznego wzajemnego zrozumienia³.

Ważne idee mające na celu zrozumienie roli edukacji wielokulturowej w kształtowaniu osobowości głosili znani pedagodzy XIX wieku P. Błonskij, W. Wodowozow, P. Kapteriew, K. Uszynskij.

P. Kapteriew po raz pierwszy ogłosił ideę jedności narodowej i ogólnoludzkiej w pedagogice i uważał, że ma być ona jedną z podstawowych zasad działalności zawodowej nauczycieli.

Na początku XX wieku ideę edukacji wielokulturowej głosili pedagodzy – humaniści niemieccy, twórcy Reformatorskiej Szkoły Bremeńskiej L. Gurlitt, F. Gansberg, H. Scharrelmann. Do edukacji wielokulturowej zaliczali wiedzę na

² Я.-А. Коменський, Избранные педагогические произведения: В 2 т. - Т. 2. - М.: Педагогика, 1982. - 576 с. - с. 395.

³ Р.Р. Агадулін, Полікультурна освіта: методолого-теоретичний аспект // Педагогіка і психологія. - 2004. - №3. - с. 18-29.

temat kultury narodowej i światowej sprzyjającą rozwojowi świadomości ogólnoludzkiej i idei o jednym świecie. Według ich opinii, niedopuszczalna jest unifikacja kultury, sprowadzanie jej do poziomu narodowej twórczości artystycznej. Występowali w obronie odmienności kulturowych, które ich zdaniem należy urozmaicać i utrwalać.

Bremeńscy pedagodzy – reformatorzy edukację wielokulturową wiązali ze swobodą rozwoju duchowego jednostki i narodu. W ich głębokim przekonaniu człowiek nie może dokładnie i świadomie poznać kultury, jeżeli narzuca się mu obce idee i poglądy, jeżeli nie ma zapewnionego rozwoju jego sił i zdolności naturalnych⁴.

L. Gurlitt, F. Gansberg, H. Scharrelmann jednomyślnie twierdzili, że integralną częścią edukacji wielokulturowej jest poznanie spuścizny kulturowej narodów świata oraz kultury własnego narodu, włącznie z „kulturą lokalną”. Traktowali oni edukację wielokulturową jako środek rozwoju osobowości, jej humanizacji i przygotowania do życia w społeczeństwie demokratycznym.

W 1904 roku M. Kurnig (Niemcy) opracował projekt Międzynarodowego Pedagogicznego Centrum Konsultacyjnego, w którym głosił *każda nowa wojna prowadzona przez narody lub do której się one przygotowują jest wynikiem braku międzynarodowej jedności w sferze edukacji*⁵.

Dla objaśnienia istoty edukacji wielokulturowej szczególne znaczenie mają idee takich znanych rosyjskich uczonych początku XX wieku jak M. Bachtin, L. Wyhotskyj, N. Rerich.

Idee M. Bachtina dotyczące kultury jako dialogu, w którym człowiek występuje jako unikalny świat kultury współdziałający z innymi jednostkami – kulturami formującymi siebie i wpływającymi na innych w procesie tego oddziaływania jest najważniejszą podstawą metodologiczną edukacji wielokulturowej. Podane idee, a także kulturowo-historyczna teoria rozwoju zachowania i psychiki L. Wyhotskiego, założenia filozoficznej logiki kultury W. Biblera stały się podwalinami pedagogicznej technologii dialogu kultur W. Biblera, W. Okonia, S. Kurganowa. Podstawą tej technologii jest dialog jako forma obcowania jednostek i jako sposób interakcji ludzi z kulturami antyku, średniowiecza, nowożytności.

Olbrzymie znaczenie dla zrozumienia istoty, celów oraz zadań edukacji wielokulturowej mają idee myśliciela rosyjskiego M. Rericha o „syntezie dobroczynnej”, pod którą rozumie jednoczenie kultur jako podstawowego czynnika

⁴ Tamże; А.Н. Джуринский, Поликультурное воспитание :сущность и перспективы развития//Педагогика: 2002. - №10. - s. 93-96.

⁵ Р.Р. Агадулін, Поликультурна освіта: методолого-теоретичний аспект // Педагогіка і психологія. - 2004. - №3. - s. 18-29.

wzajemnego zrozumienia i pozytywnej współpracy przedstawicieli systemów etnokulturowych⁶.

Zagadnienie wielokulturowości, łączenie składnika ogólnoludzkiego i narodowego w ich związku wzajemnym oraz ich wzajemne uwarunkowania podejmowane były również przez innych znanych działaczy oświaty i kultury, wśród których należy wymienić G. Waszczenko, W. Wernadskyj, W. Wynnyczenko, M. Hruszewskyj, M. Dragomanow.

Zagadnienie zależności narodowej, międzynarodowej, ogólnoludzkiej, korelacji kultury narodowej ze światową badali rosyjscy i ukraińscy filozofowie, historycy i kulturoznawcy (R. Abdułatypow, W. Bibler, L. Bujewa, Z. Gasanow, B. Gerszunskij, L. Drobyżewa, S. Zmijiw, N. Kogan, B. Lichaczow, W. Michajłow, M. Muchin, G. Pomarancza, I. Sierowa, W. Sołowiow, W. Tyszkow).

Idee wychowania narodowego, współpracy międzynarodowej zostały ujęte w fundamentalnych pracach z etnopedagogiki, etnopsychologii uczonych rosyjskich i ukraińskich W. Afanasjewa, A. Bugajowej, G. Wołkowa, Z. Hasanowa, M. Tajczynowa, R. Imatkułowa, M. Kuzmina, I. Kabardowej, W. Korotowa, I. Waliejewa.

Historyczne podłoże kształtowania edukacji wielokulturowej i wychowania, metodologii i teorii, wdrożenia ich we współczesnym społeczeństwie wielonarodowościowym są przedmiotem badań takich uczonych jak R. Agadullin, K. Antipowa, I. Bech, L. Golik, Je. Hołoborodko, O. Dubowik, T. Kliniczenko, M. Krasowyckij, T. Łewczenko, M. Łeszczenko, I. Łoszczenowa, L. Masoł, O. Rudnicka, A. Sołodka, L. Sułtanowa, O. Suchomłyńska.

Opracowaniu podstaw konceptualnych edukacji wielokulturowej swoje badania pedagogiczne poświęcili O. Araklian, A. Dżurynskyj, G. Dmytrijew, W. Jerszow, W. Makajew, L. Suprunowa; poznaniu poszczególnych aspektów edukacji wielokulturowej, szczególnie takich jak wychowanie w tolerancji (E. Adżyjewa, A. Ananiew, L. Bażowycz, M. Bajanowska, S. Bondyriewa, W. Dawidow, W. Kukuszin, A. Sadowyn, P. Stepanow, S. Tangian); właściwościom pracy pedagogów z dziećmi migrantów (O. Hukałenko). W pracach S. Arutiunowa, Ju. Bromłaja analizowany jest fenomen etniczny, omawiane są kwestie dotyczące funkcji, treści, celów edukacji wielokulturowej.

Różne podejścia do problematyki wielokulturowej znajdujemy w dysertacjach: E. Ananlian bada aspekt historyczny powstania i rozwoju edukacji wielokulturowej; A. Sołodka zajmuje się rozwojem komunikacji międzykulturowej jako końcowym celem wychowania i edukacji wielokulturowej; M. Rud' bada kształtowanie cech społecznych uczniów starszych klas w procesie naukowo-wychowawczym szkoły powszechnej w warunkach regionu wielokulturowego;

⁶ Р.Р. Агадулін, Полікультурна освіта: методолого-теоретичний аспект // Педагогіка і психологія. – 2004. – №3. – s. 18–29.

L. Wołyk zajmuje się problematyką przygotowania przyszłych nauczycieli szkoły podstawowej do wychowania wielokulturowego uczniów; L. Honczarenko bada kierunki przygotowania nauczycieli do działalności zawodowej w warunkach środowiska wielokulturowego w systemie oświaty podyplomowej.

Analiza źródeł zagranicznych dowodzi, że zjawisko społeczeństwa wielokulturowego i związanych z nimi problemów były przedmiotem aktywnych badań w USA i Niemczech (C. Duffy, P. Gorski, B. Covert, F.R. Kluckoh, G.H. Mead, U. Neuman, A. Parnell-Arnol, R.E. Porter, L.A. Samovar, H. Fisher, K. Flechsing, P. Hernandez).

Za początkowy etap tworzenia koncepcji wielokulturowej w USA należy uważać ruch opowiadający się za edukacją intergrupową (J. Banks). Głównym zadaniem edukacji intergrupowej była redukcja uprzedzeń rasowych. W tym celu opracowano kursy szkoleniowe analizujące problemy rasowe relacji wzajemnych, organizowane były spotkania między przedstawicielami grup rasowych i etnicznych. Uważano, że wiedza będzie sprzyjać budowaniu szacunku wobec mniejszości.

Ruch praw obywatelskich w latach 60. XX wieku stymulował dalszy rozwój idei edukacji wielokulturowej (G. Baker).

Stopniowo tworzyła się koncepcja edukacji wieloetnicznej, której przedstawiciele uważali, że różnorodność etniczna wzbogaca narody oraz przyczynia się do zwiększenia możliwości rozwiązywania przez obywateli problemów osobistych i społecznych, a ludzie nie znający innych kultur nie są w stanie poznać swojej własnej kultury.

Teoretycy oświaty wieloetnicznej stawiali przed sobą następujące zadania: pomoc uczniom w osiaganiu wyższego stopnia samopoznania, zrozumienia swojej kultury, wspieranie budowania szacunku wobec przedstawicieli innych grup etnicznych, rasowych, uznanie ważności i wartości kultury w pomniejszaniu dyskryminacji w społeczeństwie; zapewnienie wszystkim uczniom dostępu do wiedzy niezbędnej do życia zarówno w obrębie ich własnej grupy etnicznej, jak i w warunkach kultury dominującej.

Termin „edukacja wielokulturowa” zaistniał w pedagogice amerykańskiej w połowie lat 70., a na początku lat 90. został sformalizowany. Wykładowcy amerykańscy (AACTE) zdefiniowali termin edukacji wielokulturowej w następujący sposób: jest to edukacja, której wartością jest pluralizm kultur. Ukierunkowuje ona szkoły na kulturowe wzbogacenie dzieci i młodzieży, opracowanie programów wychowania i poszerzenia programów pluralizmu kulturowego; akceptuje rozbieżności w kulturze jako fakt życia społeczeństwa amerykańskiego potwierdzając, że różnorodność kulturowa jest cennym zasobem, który warto zachowywać i pomnażać; opiera się na wiedzy i rozumieniu odmienności w kulturze. Jej ważną cechą jest uznanie odmienności w kulturze różnych ludzi, a efek-

tywny program naukowo-wychowawczy czyni różnorodność kulturową znaczącą⁷. Głównymi zasadami edukacji wielokulturowej są: edukacja wielokulturowa to proces; podejście wielokulturowe ma być powszechne i obowiązkowe; edukacja wielokulturowa związana jest z konkretnym otoczeniem (społeczeństwem); wszyscy członkowie wspólnoty mają być zaangażowani w proces edukacji wielokulturowej; istnieje potrzeba przygotowania zespołu pedagogicznego, rodziców oraz liderów grup etnicznych do wcielenia idei edukacji wielokulturowej; edukacja wielokulturowa powinna zaczynać się od uświadomienia sobie przez uczniów swojej przynależności etnicznej; nie może ograniczać się do określonych ram czasowych; idee wielokulturowości powinny być zintegrowane z treścią edukacji szkolnej.

Amerykański uczony D. Benks opracował modele treści edukacji wielokulturowej. Jej podstawy polegają na zrozumieniu kultury i roli, którą przynależność etniczna odgrywa w społeczeństwie amerykańskim. Jego zdaniem głównym celem edukacji wielokulturowej jest pomoc dorastającym pokoleniom w rozwoju kompetencji między kulturami. Edukacja wielokulturowa najlepiej rozwija się w warunkach: motywowania i poszanowania zasady różnorodności; implementacji treści etnicznych do wszystkich przedmiotów przez cały okres nauki; udostępnienia uczniom obiektywnych informacji na temat historii kultury obcych grup etnicznych; istnienia systematycznych, powszechnych i stałych programów mających na celu przygotowanie i podwyższenie kwalifikacji pedagogów; zmiany kultury szkoły oraz programów jej nauczania w takim stopniu, w jakim wymaga tego implementacja kultur i poznawczy cel dzieci – przedstawicieli różnych grup etnicznych; ukierunkowanie treści edukacji na kształtowanie wartości, stosunków oraz sposobów zachowania wspierających pluralizm etniczny, realizacja podejścia interdyscyplinarnego. Treść edukacji zdaniem D. Benks'a ma odzwierciedlać kulturę różnych grup etnicznych, a także ogólną kulturę amerykańską.

Edukacja wielokulturowa jest zgodna z amerykańską tradycją demokratyczną traktowania szkoły jako ważnego instrumentu socjalizacji pomagającego przedstawicielom wszystkich warstw ludności i mniejszości narodowych w adaptacji wartości demokratycznych, przyswojeniu wiedzy i umiejętności potrzebnych do życia w społeczeństwie demokratycznym⁸.

Na podstawie wyników badań K. Granta i K. Slitera – profesorów Uniwersytetu Kalifornijskiego, członków Narodowego Stowarzyszenia w dziedzinie ba-

⁷ Р.Р. Агадулін, Поликультурна освіта: методолого-теоретичний аспект // Педагогіка і психологія. – 2004. - №3. – s. 18–29; А.Н. Джури́нський, Поликультурное воспитание: сущность и перспективы развития//Педагогика: 2002. - №10. – s. 93–96.

⁸ Р.Р. Агадулін, Поликультурна освіта: методолого-теоретичний аспект // Педагогіка і психологія. – 2004. - №3. – s. 18–29.

dań edukacji wielokulturowej, istnieje pięć podejść do edukacji wielokulturowej: nauczanie studentów z rozwojem alternatywnym i studentów należących do różnych grup kulturowych (Każdy człowiek jest indywidualnością, różni się od innych. Każdy zasługuje na szacunek niezależnie od swoich przekonań i wyznań); relacje między jednostkami (współpraca i cierpliwość, ponieważ wszyscy powinniśmy uczyć się żyć razem, w jednym świecie niezależnie od przekonań); nauczanie różnych studentów wspólnie w jednej grupie (główna idea – każdy uczeń należy do jakiejś grupy etnicznej, a wszystkie grupy etniczne są dobre, są sobie równe); edukacja wielokulturowa (podstawowa idea danego podejścia – USA – społeczeństwo składające się z wielu grup rasowych, etnicznych, religijnych, z których każdą należy wspierać i chronić); edukacja wielokulturowa lub przebudowa społeczna (główny cel podejścia – sprawiedliwość i równość dla wszystkich i we wszystkim)⁹.

Analiza literatury dotyczącej badanej tematyki wykazała, że w pedagogice światowej istnieją różne podejścia do zrozumienia istoty edukacji wielokulturowej. Zdaniem L. Sułtanowej, główną różnicą w formułowaniu pojęcia edukacji wielokulturowej jest fakt, że niektórzy naukowcy sprowadzają ją do pojęcia „edukacji wieloetnicznej”, której celem jest rozwiązywanie problemów narodowościowych krajów wieloetnicznych. Inna grupa uczonych rozpatruje edukację wielokulturową w sposób szerszy, skierowany na rozwiązywanie problemów humanizacji w stosunkach międzyludzkich, różnych grup społeczno-kulturowych i tych, które posiadają odrębną identyczność kulturową (polityczną, rodową, płciową)¹⁰.

Naukowcy wyodrębniają następujące najbardziej rozpowszechnione podejścia: akulturacyjne (edukacja wieloetniczna i biculturowa), dialogowe (konceptcja „dialogu kultur”, konceptcja działalności, konceptcja edukacji wieloperspektywicznej) oraz społeczno-polityczne (konceptcje wychowania antyrasistowskiego, odmienności kulturowej, nauczania społecznego)¹¹. Przedstawione podstawowe podejścia do określania celów oraz wiodących idei konceptualnych edukacji wielokulturowej nie są od siebie niezależne, ale uzupełniają się one pod względem treści.

Zgodnie z powyższym, istnieją podstawy do wnioskowania, że w warunkach polietnicznego społeczeństwa ukraińskiego, edukacja wielokulturowa staje jest

⁹ Tamże.

¹⁰ Л. Султанова, Визначення сутності полікультурної освіти//Теоретико-методологічні засади моделювання навчально-виховних систем у педагогічних закладах освіти: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції / Редактор В.І. Панченко. – К.: ПВТП «LAT & K», 2009. – s. 23–24.

¹¹ Р.Р. Агадулін, Полікультурна освіта: методолого-теоретичний аспект // Педагогіка і психологія. – 2004. - №3. – s. 18–29.

integralną częścią oświaty i wychowania. Edukacja wielokulturowa¹² powinna przenikać całą treść procesu naukowo-wychowawczego, stymulować zainteresowanie nową wiedzą, kształtować gotowość do zmian w otoczeniu (M. Łuszczenko). Zdaniem I. Łuszczenowej, podstawowymi tendencjami edukacji wielokulturowej są: świadomość wielokulturowości zarówno w treści programów nauczania, zajęć pozaszkolnych, jak i w formach i metodach nauczania czy wychowania; wprowadzenie elementu narodowego, etnicznego do obowiązujących programów nauczania; stworzenie atmosfery wielokulturowej w środowisku naukowym¹³.

W danym kontekście szczególną rolę odgrywa kwestia wykorzystania sztuki w edukacji wielokulturowej jednostki, a wraz z tym wprowadzenie terminu „wielokulturowa edukacja artystyczna”.

Kwestia powstawania oraz rozwoju edukacji artystycznej jest przedmiotem badań znacznej grupy naukowców. Dla objaśnienia treści filozofii edukacji artystycznej ważne są poglądy G. Skoworody, P. Jurkewycza; szczególne znaczenie mają idee E. Husserl'a, M. Dufrenne'a, M. Schelera, H. Jauss'a; zasady psychologiczne stałej edukacji artystycznej badane przez M. Iwanczuka, O. Merzliakową, E. Pomytkina; konceptualne założenia edukacji artystycznej zostały opracowane przez O. Rudnickiego, a ogólnej edukacji artystycznej przez L. Masoła; punkty widzenia na cechy szczególne edukacji artystycznej w wychowaniu skierowanym na jednostkę zostały zaprezentowane przez M. Bachtina, O. Łosiewa, A. Masłowa, L. Stołowicza; główne kierunki rozwoju współczesnej edukacji artystycznej (O. Ołeksiuk, W. Orłow, G. Padałka, O. Szewniuk); właściwości wykorzystania różnych rodzajów sztuki w rozwoju wielokulturowym jednostki w systemie edukacji artystycznej: S. Lipska (specjalistyczna podstawowa edukacja artystyczna), N. Myropolska, S. Sołomacha (teatr szkolny), L. Masoła, L. Chliebniakowa, O. Szczolokowa (muzyka), L. Babenko, S. Konowec', L. Lubarśka, T. Penia, G. Szewczenko, B. Jusow (sztuki plastyczne).

Termin „edukacja artystyczna” został wprowadzony do nauk pedagogicznych przez znanego naukowca ukraińskiego, profesora O. Rudnickiego. Jest to gałąź oświaty skierowana na rozwój w człowieku specjalnych zdolności oraz smaku artystycznego, doświadczenia estetycznego i orientacji wartościowych; zdolności do obcowania z wartościami artystycznymi w procesie aktywnej działalności twórczej oraz udoskonalenia własnej kultury zmysłowej¹⁴.

¹² М.П. Лещенко, Європейський вимір і його значення для розвитку національних освітніх систем // Обдарована дитина. – 2008. - № 3. – s. 10.

¹³ І.Ф. Лощенова, Розвиток ідеї полікультурного виховання у світовій педагогічній думці // Педагогіка і психологія. – 2002. - № 1–2. – s. 68–77.

¹⁴ О.П. Рудницька, Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – s. 34.

Edukacja artystyczna jest częścią składową systemu oświaty, procesem nauczania, wychowania, samowychowania jednostki za pomocą różnych gatunków sztuki¹⁵. Edukacja artystyczna jest łącznikiem pomiędzy znaczącymi społecznie wartościami kulturowymi, a wartościami jednostkowymi człowieka, zapewnia uzyskanie kompetencji (ogólnokulturowych, artystyczno-poznawczych, komunikacyjnych oraz innych), kształtuje dążenie i zdolność do samorealizacji artystyczno-twórczej i doskonalenia duchowego w ciągu życia (L. Masoł).

W społeczeństwie wielokulturowym edukacja artystyczna pomaga człowiekowi *otworzyć przestrzeń oryginalnych kultur reprezentujących różnorodne doświadczenia człowieka w działalności twórczej. Każda z nich wyraża oryginalne tradycje narodowe oraz ich wzajemny związek z duchowymi zdobyczami innych narodów, a także umożliwi objęcie całej artystycznej mapy świata, wyobrażenie sobie wspólnoty cywilizacji człowieka, w której krystalizuje się wewnętrzne bogactwo niepowtarzalnych kultur narodowych*¹⁶.

Reasumując, wielokulturowa edukacja artystyczna to zorganizowany pod względem struktury i treści proces naukowo-wychowawczy, sposób wykładania naukowych przedmiotów artystycznych oraz metodyka pracy wychowawczej bazująca na zasadach humanizmu, demokracji, tolerancji, dialogu kulturowego, uwzględnienia czynników kulturalno-psychicznych rozwoju jednostki.

Naszym zdaniem, szczególne miejsce w systemie wielokulturowej edukacji artystycznej należy się współpracy sztuki ludowej narodów zamieszkujących Ukrainę (Białorusini, Bułgarzy, Grecy, Żydzi, Mołdawianie, Polacy, Rosjanie, Rumuni, Tatarzy, Czesi oraz inni).

Sztuka ludowa – rodzaj działalności twórczej narodu przejawiający się w poezji, muzyce, architekturze, sztuce teatralnej, tańcu, sztuce dekoracyjno-użytkowej¹⁷. Historyczna podstawa, na której rozwijały się i rozwija światowa kultura artystyczna, jedna z form świadomości i działalności społecznej, zjawisko uwarunkowane społecznie (Je. Antonowicz, R. Zacharczuk-Czuhaj, T. Kara-Wasiliewa, M. Stankewycz).

Sztuka ludowa wszystkich narodów zamieszkujących Ukrainę jest zjawiskiem unikalnym, niepowtarzalnym, wielowarstwowym. Syntetyczna pod względem charakteru, związana z działalnością człowieka jest równocześnie kulturą materialną i duchową. Fenomenem kultury materialnej i duchowej każdego narodu jest strój narodowy łączący różne rodzaje sztuki ludowej.

¹⁵ Л.М. Масол, Методика викладання мистецтва у початковій школі: посібник для вчителів / Л.М. Масол, О.В. Гайдамака, Е.В. Белкіна, О.В. Калініченко, І.В. Руденко – Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – s. 35.

¹⁶ О.П. Рудницька, Українське мистецтво у полікультурному просторі: Навчальний посібник. – К.: «ЕксОб», 2000. – s. 3–4.

¹⁷ Є.А. Антонович та ін., Декоративно-прикладне мистецтво. – Львів, 1992.

Generalnie „strój” jest pojęciem szerokim i złożonym. Jego istotę stanowi połączenie ubioru i ozdób.

W społeczeństwie ubiór zaistniał jako środek ochrony przed czynnikami zewnętrznymi. Ubiór jest przedmiotem, w którym zachowały się rudymenty kultury duchowej odzwierciedlające świat i psychikę zarówno odrębnego człowieka, jak i całego narodu¹⁸. W szerokim rozumieniu słowa – ubiór to ogół przedmiotów (z tkaniny, futra, skóry oraz innych materiałów), które zakłada się na ciało, a także nakrycia głowy, obuwie, rękawice. Ubiór uzupełniają zdejmowane ozdoby.

Kompleks ubioru – zestaw obowiązkowych (tradycyjnych) elementów ubioru dla danego regionu albo grupy społecznej konkretnego narodu (grupy etnicznej), który ukształtował się w procesie rozwoju historycznego.

Wraz z ubiorem pojawiły się *ozdoby* – przedmioty zdobiące człowieka, czyniące go piękniejszym i wystrojonym¹⁹.

Strój – może być równocześnie ubiorem i ozdobą. Łączy w sobie praktyczność, użyteczność wypływające z istoty stroju jako ubioru, jak i estetyczność związaną z jego funkcją zdobniczą.

Natura stroju jest podwójna. W stroju znajduje odzwierciedlenie pochodzenie, historia, kontakty zewnętrzne, stosunki społeczne, poziom rozwoju technicznego, a także wartości duchowe narodu²⁰. *Strój* (z jęz. fr. – zwyczaj) – stylowe połączenie różnych elementów ubioru, pewny jej zestaw składający się z odzieży okrywającej ciało, nakrycia głowy, fryzury, ozdób. Takie połączenie artystyczno-stylowe tworzone jest w oparciu o konkretne cechy funkcjonalne, etniczne, społeczne, historyczne²¹.

Strój ludowy – złożony całościowy system wzajemnych związków i wpływów, formy, materiałów obejmujący ubiór i ozdoby; artefakt kultury materialno – duchowej i artystycznej narodu²².

Strój narodowy – kompleks (zestaw) ubioru tradycyjnego konkretnego narodu ukształtowany w okresie końca epoki feudalnej i przejścia do kapitalizmu. Okres ten charakteryzuje się rozwojem produkcji domowej i rzemieślniczej, trwałością tradycyjnych form kultury. Strój narodowy wyraża konkretną nację,

¹⁸ Т.О. Николаева, Український костюм. Надія на ренесанс. – К.: Дніпро, 2005. – s. 3–20; К.К. Стамеров, Нариси з історії костюмів. – Київ: «Мистецтво». - 1978. – s. 3–5; О.Л. Шевнюк, Історія костюма: Навч. посіб. – К.:Знання, 2008. – s. 12, 14.

¹⁹ К.К. Стамеров, Нариси з історії костюмів. – Київ: «Мистецтво». - 1978. – s. 3–5.

²⁰ Там же; О.Л. Шевнюк, Історія костюма: Навч. посіб. – К.:Знання, 2008. – s. 12, 14.

²¹ О.Л. Шевнюк, Історія костюма: Навч. посіб. – К.:Знання, 2008. – s. 12, 14.

²² Т.О. Николаева, Український костюм. Надія на ренесанс. – К.: Дніпро, 2005. – s. 3–20; Р. Херольд, Костюмы народов мира: Иллюстрированная энциклопедия. – М.: ЕКСМО-ПРЕСС, 2002. – s. 3–10.

jest przejawem kultury narodowej, symbolem konkretnego etosu – jednym z przejawów świadomości narodowej²³.

Naszym zdaniem, za podstawowe kierunki służące zapoznaniu się jednostki z tradycjami powstawania strojów narodowych narodów zamieszkujących Ukrainę, jako części składowej wielokulturowej edukacji artystycznej, można uznać: przygotowanie fachowców w dziedzinie strojów narodowych na uczelniach krajowych, wprowadzenie naukowo-poznawczych oraz artystyczno-twórczych składników poznania tradycji tworzenia stroju narodowego do kompleksu przedmiotów artystyczno-estetycznych, etnograficznych w przedszkolach, placówkach oświaty powszechnej, na zajęciach pozaszkolnych, w wyższych i specjalnych placówkach oświatowych; wprowadzenie specjalnych kursów nauczania tradycji strojów narodowych dla dorosłych; zaangażowanie jednostki do organizacji, przeprowadzania oraz osobistego udziału w świętach i festiwalach dotyczących stroju narodowego.

Zgodnie z powyższym, wielokulturowa edukacja artystyczna jednostki umożliwi: zapoznanie się z różnorodnością kultur, uświadomienie cech szczególnych przejawów kulturowych, uwzględnienie ich we wzajemnych relacjach z nośnikami innych kultur, podwyższenie poziomu wielokulturowej erudycji jednostki, studiowanie tradycji tworzenia strojów narodowych narodów zamieszkujących Ukrainę, co będzie sprzyjało efektywności danego procesu.

Wielokulturowa edukacja artystyczna jednostki

Streszczenie

W artykule rozpatrzono istotę pojęć „edukacja wielokulturowa”, „wielokulturowa edukacja artystyczna”, określono kierunki wielokulturowej edukacji artystycznej jednostki w procesie poznawania strojów narodowych narodów zamieszkujących Ukrainę.

Policultural art education of personalitu

Abstract

Some definitions of «policultural education», «policultural art education» are observed in the article; the ways of policultural art education of personality while national costumes studying are describes.

²³ Т.О. Ніколаєва, Український костюм. Надія на ренесанс. – К.: Дніпро, 2005. – s. 3–20; К.К. Стамеров, Нариси з історії костюмів. – Київ: «Мистецтво». - 1978. – s. 3–5.

Bibliografia

- Агадулін Р.Р., Полікультурна освіта: методолого-теоретичний аспект // Педагогіка і психологія. – 2004. - №3.
- Антонович Є.А. та ін., Декоративно-прикладне мистецтво. – Львів, 1992.
- Джуринський А.Н. Поликультурное воспитание :сущность и перспективы развития//Педагогика: 2002. - №10.
- Коменський Я.-А., Избранные педагогические произведения: В 2 т. - Т. 2. – М.: Педагогіка, 1982.
- Лещенко М.П., Європейський вимір і його значення для розвитку національних освітніх систем // Обдарована дитина. – 2008. - № 3.
- Лощенкова І.Ф., Розвиток ідеї полікультурного виховання у світовій педагогічній думці // Педагогіка і психологія. – 2002. - № 1–2.
- Масол Л.М., Методика викладання мистецтва у початковій школі: посібник для вчителів / Л.М. Масол, О.В. Гайдамака, Е.В. Белкіна, О.В. Калініченко, І.В. Руденко – Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2006.
- Ніколаєва Т.О., Український костюм. Надія на ренесанс. – К.: Дніпро, 2005.
- Остапенко В.І., Особливості змісту освіти в умовах полікультурного середовища//Наукові записки. Вип. ХLI. – К.: Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова, 2001.
- Рудницька О.П., Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005.
- Рудницька О.П., Українське мистецтво у полікультурному просторі: Навчальний посібник. – К.: «ЕксОб», 2000.
- Стамеров К.К., Нариси з історії костюмів. – Київ: «Мистецтво». - 1978.
- Султанова Л., Визначення сутності полікультурної освіти//Теоретико-методологічні засади моделювання навчально-виховних систем у педагогічних закладах освіти: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції / Редактор В.І. Панченко. – К.: ПВТІ «LAT & K», 2009.
- Херольд Р., Костюмы народов мира: Иллюстрированная энциклопедия. – М.: ЕКСМО-ПРЕСС, 2002.
- Шевнюк О.Л., Історія костюма: Навч. посіб. – К.:Знання, 2008.